

**Візуалізація інформації у мовно-літературній галузі
першого циклу початкової освіти:
новації Нової української школи та їх реалізація**

У сучасній вітчизняній педагогічній практиці, відповідно до концепції Нової української школи (НУШ), було переосмислено поняття навчання та його результатів, оцінювання досягнень учнів, освітнього середовища, методів, засобів, форм освітнього процесу. Також змін зазнало розуміння наочності та її використання, що відображено у Державному стандарті початкової освіти (ДСПО) та відповідних освітніх програмах.

Зупинимося на аспекті використання наочності (візуалізації) у мовно-літературній галузі першого циклу початкової освіти НУШ більш детально. Відповідно до *обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти*, зазначених у ДСПО [1] в межах вивчення української мови та літератури, визначено, що учень/учениця 1-2 класу:

- перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень, зокрема на основі почутого, малює/добирає ілюстрації; передає інформацію графічно (МОВ 1.2);
- використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок, зокрема використовує відомі невербальні засоби для передачі емоцій та настрою (МОВ 1.6);
- сприймає текст, зокрема передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці (МОВ 2.1);
- перетворює інформацію, зокрема на основі тексту малює/добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно (МОВ 2.6).

У *очікуваних результатах навчання здобувачів освіти* в межах мовно-літературній галузі за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Савченко [2], визначено, що учень/учениця 1-2 класу:

1) за змістовною лінією «взаємодіємо усно»:

- переказує знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план; [1 МОВ 1.2], [1 МОВ 1.3]
- самостійно будує коротке зв'язне висловлювання за поданим початком, малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя [1 МОВ 1.6], [1 МОВ 1.7]
- усно переказує текст з опорою на допоміжні матеріали (ілюстрації, план, опорні слова, словосполучення); [2 МОВ 1.2]
- створює власне висловлювання за ілюстраціями; [2 МОВ 1.6]

2) за змістовною лінією «читаємо»:

- розрізняє вербальну і візуальну інформації в тексті; [1 МОВ 2.1]
- знаходить за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, дитячому журналі, пояснює її зміст; [1 МОВ 2.1], [1 МОВ 2.6]
- виділяє в структурі художнього і не художнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, використовує їх для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; [2 МОВ 2.1], [2 МОВ 2.2]
- виявляє в тексті і пояснює зміст графічної інформації (таблиця, схема, емотикони тощо); [2 МОВ 2.2], [2 МОВ 2.6]
- перетворює вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну (малюнок, кадри до мультфільму, таблиця, схема тощо); [2 МОВ 2.6]

3) за змістовною лінією «досліджуємо медіа»:

- сприймає зміст і форму простих медіапродуктів (малюнки, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо), бере участь в їх обговоренні; [1 МОВ 1.1] [1 МОВ 2.1]

З вищезазначеного стає зрозумілим, що питання використання наочності у навчанні набуває нового значення, яке відображається у понятті «візуалізації інформації» в освітньому процесі. Останнє поєднало у собі

наочність у класичному розумінні (Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський), моделювання предметів та явищ (В. Болтянський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Фрідман) і новітні аспекти взаємозв'язку наочних та розумових образів у контексті розвитку продуктивного мислення (Дж. Андерсон, Ф. Бартлетт, А. Вербицький, М. Мінський, Ч. Фолкнер).

Візуалізація інформації є відгуком освіти на динамічний розвиток та потреби суспільства та реалізовано у методичних рекомендаціях НУШ у формі графічних аналізаторів (Т-схеми, сітки Альвермана, шкали ставлення "Так-Ні", таблиці ЗХД, понятійної таблиці, таблиці "Аналіз ознак поняття", діаграми Вена, циклічної діаграми, деревоподібної діаграми, діаграми "Фішбоун") та супровідних наочних матеріалів до новітніх технологій навчання (керованого читання, мозкової атаки, асоціативного куща тощо).

Відповідно до проведеного нами у більш ніж 45 міських та сільських школах різних областей України дослідження щодо використання візуалізації в освітньому процесі початкової школи переважна більшість вчителів (98%) усвідомлює важливість використання візуалізації інформації в освітньому процесі початкової школи, зокрема мовно-літературній галузі. Водночас, відповідно до опитування, найсуттєвішою складовою візуалізації інформації в освітньому процесі визначено *використання* навчальних посібників або супровід розповіді вчителя на уроці (64,6% респондентів), яке є тотожним класичному розумінню поняття «наочність» та відповідає тільки ілюстративній функції візуалізації. Зазначимо, що лише 9% вчителів розуміють поняття «візуалізації інформації» в освітньому процесі відповідно до сучасних поглядів, які закладені у концепції Нової української школи (рис. 1).

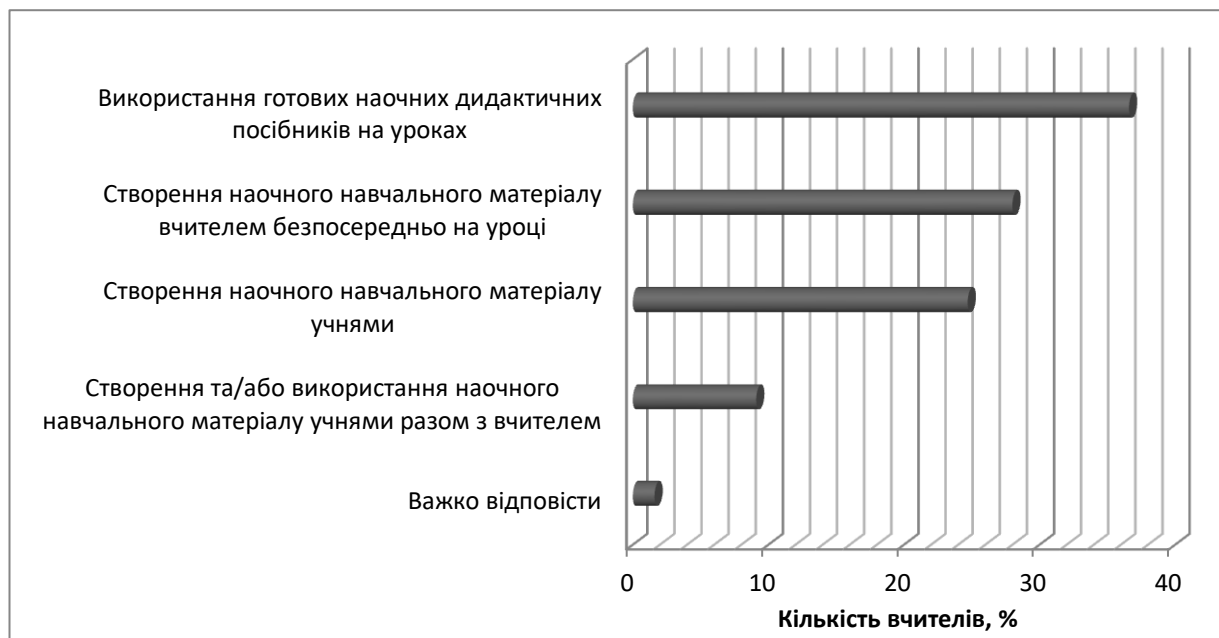

Рис.1: Розподіл розуміння найсуттєвішої складової поняття «візуалізації інформації» в освітньому процесі вчителів початкових класів

Отже, у сучасній освіті актуальним є питання розроблення дидактичних та методичних матеріалів щодо впровадження сучасного візуального контенту в освітній процес початкової школи та організація відповідного супроводу вчителів. Доцільність використання візуалізації інформації також визначається:

- її внеском у розвиток пізнавального інтересу учнів;
- сприянням розвитку мислення;
- підвищенням рівня засвоєння навчального матеріалу;
- формуванням активної, діяльнісної позиції учнів.

У межах першого циклу початкової школи використання візуалізації також спрямоване на:

- забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою;
- її використання як альтернативи читанню та письму на початковому етапі навчання;
- врахування таких особливостей сучасних учнів, як кліпове мислення, низький рівень довільності психічних процесів (зокрема пам'яті та уваги).

Безпосередньо у мовно-літературній галузі початкової освіти впровадження візуалізації сприятиме формуванню комунікативної та читацької компетентностей учнів.

Вищезазначене окреслює значний потенціал візуалізації інформації в навчальному процесі початкової школи, зокрема мовно-літературній галузі, відповідно до сучасної педагогічної концепції. Інноваційність її впровадження обумовлює необхідність подальшого розроблення окресленої проблеми.

Література:

1. Кабінет Міністрів України (2018, лютий , 21) *Державний стандарт початкової освіти* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. Дата звернення Травень 31, 2020.
2. Міністерство освіти і науки України. (2019, жовтень, 08) *Типова освітня програма Нової української школи розроблена під керівництвом О.Я. Савченко (1-2 клас)*. [Електронний ресурс] Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>. Дата звернення Травень 31, 2020.
3. Міністерство освіти і науки України. (2016, жовтень, 27) *Концепція нової української школи* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. Дата звернення Травень 31, 2020.
4. Н. Софій, О. Онопрієнко, Ю. Найда, М. Пристінська, та І. Большакова *Нова українська школа: порадник для вчителя*, Київ, Україна: Видавничий дім «Плеяди», 2017